

ЦІНІСНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ

Гузенко І. Ю.

к.е.н., старший науковий співробітник, доцент,
НТУ «Дніпровська політехніка»

Причини економічного занепаду народів і держав, значною мірою, містяться в цінностях, які вони сповідують. Відоме твердження, що «бідність є культурою» цілком переноситься й на міжнародну арену. У разі такого перенесення, йдеться про готовність і звичку чималої кількості країн бути залежними, відсталими, периферизованими на міжнародній арені не через те, що не можуть подолати свій принизливий статус, а тому, що інакшими себе просто не уявляють – вони периферійні вже на рівні цінностей.

Комплексність і суперечливість процесів глобалізації породжує потребу в їх одночасно диференційованому й цілісному вивченні. Мова йде про пошук такого теоретико-методологічного ракурсу, який би дозволив максимально ефективно аналізувати й максимально релевантно інтерпретувати міжнародну економіку, охоплену глобалізаційними процесами. Одним із таких ракурсів може вважатися «аксіологія глобалізації», тобто її розгляд під ціннісним кутом зору, як процесу, що має ціннісний зміст, ціннісні витoki, ціннісні наслідки. Глобальну й глобалізовану економіку також доцільно розглядати як сферу взаємодії (протиборства й конвергенції) цінностей, оскільки міжнародно-економічна взаємодія і зовнішньоекономічна діяльність мають свої ціннісні мотиваційні комплекси, які спрямовують їх за умов глобалізації.

Важливий внесок у розуміння глобалізаційних процесів, включаючи їх ціннісний вимір, робить інтердисциплінарний комплекс теорії міжнародних відносин, передусім такі його напрямки як неомарксизм (Ім. Валлерстайн), теорія «комплексної взаємозалежності» (Р. Кохейн і Дж. Най) й теорія «світового суспільства» (Х. Булл). Узагальнюючим результатом досліджень можна зробити висновок, що глобалізаційні процеси мають очевидний уніфікуючий ефект в усіх сферах (економічній, політичній, культурній). Причому, уніфікація ця зовсім не абстрактна й анонімна і відбувається на основі ціннісних та інституційно-нормативних зразків домінуючих держав, передусім, євроатлантичного світу. Глобалізація передбачає нерівність та постійну й жорстку конкуренцію в усіх царинах суспільного життя, включно зі сферою цінностей. Водночас,

сучасний поступ глобалізації породжує низку ціннісних суперечностей, які не лише опосередковано, а й безпосередньо впливають на царини світової економіки й світової політики. Ці суперечності, створюючи нові джерела конфліктів у міжнародних відносинах та нові лінії поділів, генерують нестабільність світового економічного розвитку, породжують бідність і відсталість, унеможливають торгівлю й інвестиційний процес, підривають ресурсний та науково-технологічний потенціал.

Суперечливість і парадоксальність глобалізаційних процесів, які мають свій аксіологічний вимір, неодноразово відзначалася й вітчизняними дослідниками. Ю. Павленко у своїй фундаментальній праці «Історія світової цивілізації», передусім, наголошував ціннісні аспекти цивілізаційних процесів. На його думку, стрімкий перебіг історичних подій кінця минулого й початку нинішнього століття доводить, що глобалізація аж ніяк не призводить до гармонізації життя на планеті, оскільки діє головна суперечність глобалізаційних процесів: «...усе зростаюча суперечність між групою найбільш розвинених країн Заходу та рештою людства, яке експлуатується світовими лідерами і дедалі більше відстає од цих лідерів.» [1, с. 659]. Відповідно й майбутнє міжнародних відносин бачилось Ю. Павленко таким чином: «...складається нова цивілізаційно-геополітична комбінація, за якої окремі великі цивілізації, передусім Китайська і Мусульманська, свідомо стають в опозицію до Заходу, причому, на відміну від другої Китай (як до нього – Японія і Південна Корея з Тайванем) демонструє зразок продуктивного синтезу власних традиційних засад із найбільш передовими технологічними і багатьма іншими досягненнями сучасності» [1, с. 685]. Йдеться про дедалі більшу структурування світу за цивілізаційною ознакою, що неминуче змінює і геополітичні орієнтири, і зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні перспективи окремих країн та народів [2, с. 142].

Зберігають своє значення й ціннісні конфлікти на рівні національному, які виникають внаслідок реакції національних економічних, політичних, культурних систем на глобалізаційний поступ.

Водночас, саме цивілізаційний та національно-культурний опір зумовленим глобалізацією – культурній асиміляції й ціннісному нівелюванню, дають можливість нейтралізувати (принаймні частково) вади глобалізації, зробивши її більш рівною та плюралістичною. Бачення глобалізації під ціннісно-культурним кутом зору не обов'язково передбачає акцентування саме конфлікту цінностей. Інші українські науковці наголошують на культурному обміні, синтезові, взаємопроникненні й взаємозбагаченні, вважаючи глобалізацію об'єктивним, спрямованим, незворотним процесом суспільного розвитку, який «...полягає в посиленні взаємозалежності, цілісності та єдності

людства на основі цивілізаційних закономірностей розвитку науки, техніки, інформації та планетарного характеру людської діяльності» [3, с. 621]. В цьому ж контексті привертає увагу бачення глобалізаційних процесів провідним вітчизняним економістом-міжнародником В. Сіденко, який розглядає глобалізацію під кутом зору тенденції до утворення більш гомогенного економічного, політичного і культурного світового простору, що за умов розмаїття світу, неминуче викликатиме спротив та нові суперечності. Разом з тим, визнаючи суперечливість глобалізаційних процесів, В. Сіденко говорить про перехід від неоліберальної глобалізації до синергетичної глобалізації. На його думку, в рамках такої глобалізації державне і глобальне регулювання поступово сформують єдину, ієрархічно впорядковану, глобальну структуру, котра може створити ще більш широкий простір для подальшої лібералізації [4, с. 90-91].

Глобалізація, яка є знаковою рисою сучасності, охоплює собою усі сторони людської діяльності. Очевидним є позитивне відкрите в майбутнє бачення глобальних перспектив світової спільноти й, зокрема, світової економіки. Переважно, цьому сприяє поширення інформаційно-комунікативних технологій: вони змінюють культурні та освітні запити, цінності життя людей, а інформація та знання перетворюються на джерела влади та суттєві складові індивідуального та корпоративного багатства. У зв'язку з чим сучасність визначають як «суспільство знань», що «означає такий тип суспільства, який необхідний, для того, щоб бути конкурентоспроможним і досягати успіху у економічній та політичній динаміці сучасного світу. Воно означає суспільство високоосвічене і тому таке, що спирається на знання своїх громадян для стимулювання інновацій, підприємництва та динамізму економіки цього суспільства» [5].

Культурна, зокрема цивілізаційна, належність визначає те, що становить цінність для певного суспільства. І якщо такою цінністю є «знання», то подібні суспільства матимуть найкращі умови для виживання й розвитку за умов глобалізаційної, інноваційної, постіндустріальної сучасності – вони реагуватимуть на виклики цієї сучасності найбільш адекватним чином і перемагатимуть в конкурентній боротьбі.

Епоха глобалізації, інноваційності, постіндустріалізму одна з найсприятливіших в історії для розквіту культур і ціннісного плюралізму, а також для розвитку суспільства знань. В нинішній глобально-історичній ситуації особливого значення набуває саме освіта, у її найширшому розумінні. Інноваційна модель розвитку, як найбільш продуктивна в глобалізованому міжнародному середовищі, без культурно-освітньої складової просто неможлива. Економічний «стрибок» в нинішньому тисячолітті започатковується не земельною реформою, не дешевим експортом, не залученням інвестицій, хоча все це має значення, а

перетвореннями у системі освіти та мобілізацією культурних факторів розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Павленко Ю. В. История мировой цивилизации. Философский анализ / Ю. В. Павленко // К. : Феникс. 2002. 760 с.
2. Пахомов Ю. Н. Пути и перепутья современной цивилизации / Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко // К. : БФ «Международный деловой центр». 1998. 432 с.
3. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна економіка : підручник / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук // К. : КНЕУ. 2014. 762 с.
4. Глобализация – европейская интеграция – экономическое развитие: украинская модель. Том 1. Глобализация и экономическое развитие / В. Р. Сиденко // К. : Феникс. 2008. 376 с.
5. Агацци Э. Идея общества, основанного на знаниях / Э. Агацци // Вопросы философии. 2012. №10. С.6.